מסורת הש"ס

(א) **חלי גזק קאמר.** דתחייב כי קרן דהא מקרן מייתי לה וקרא דבשדה אחר [שמות כב] לחיובי ביה ברשות הניזק גזק שלם אתא דהכי משמע בשדה אחר גזק שלם: **לספו של זה.** קרן: **ישלם.** מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם [שם] לגמרי משמע: **אמר קרא יחלון.** דקרא יתירא הוא דנכתוב וחלו את כספו וגם את המת אלא לדרשא אתא דלף ברשות הרבים גמי חייב: **ויהא אדם חייב בכופר.** כגון במזיד ולא אתרמו ביה ליתיה בר קטלא ולא בר גלות: **ומה שור שאינו חייב.** בחבלה: **ארבעה דברים.** בער ריפוי שבת ובושת אלא גזק לחודיה: **חייב כופר.** היכא דקטליה: **אדם שחייב בו': עליו ולא על האדם.** על גזקי שור משלמין כופר אבל על גזקי אדם אין משלמין כופר אלא או מיתה או גלות: **אינ כי יתן מוס בעמיתו אינ בעמיתו.** הוי בדין נתינת מומין ולא שור בעמיתו של בעליו: **בחצר הניזק.** דחיובא דרגל בחצר הניזק הוא: **הכא נמי לא שנא.** דרגל מועדת מתחילתו היא להלך ולדרוס: **ולא משום דסבר רבי יוסי הגלילי.** דאמר בפירקין (ב) דלקמן (דף מב.) תם משלם חצי כופר ברה"ר: **ומייתי לה.** רבי טרפון לדשות הניזק כופר שלם: **מק"ו מרגל.** כי היכי דגמר לקרן תם לענין גזקין בתמניתין והכי גמר לה מה שן ורגל שפטורין ברשות הרבים לגמרי ברשות הניזק כופר שלם קרן שברה"ר חצי כופר רבי יוסי הגלילי אינו דין שברה"ר חייב בכופר כל שכן ישנו באש. מדגמר ר' טרפון הכי אלמא איכא כופר ברגל דאי לאו הכי בתמאי מייתי לה: **מניזקין דרגל מייתי לה.** ולעולם ליכא כופר ברגל והכי גמר ר' טרפון מה רגל שברשות הרבים פטור מגזקין ברשות הניזק גזק שלם קרן שברשות הרבים חצי כופר רבי יוסי הגלילי אינו דין שברשות הניזק כופר שלם: **שכן ישנו באש.** תאמר בכופר שאינו באש דאמרינן בפ"ק (דף י.): **מטמון.** שפטור באש וחייב ברגל ומייתי לה הכי מה רגל שברשות הרבים פטורה מכלום חייבת ברשות הניזק אפילו על הטמון גזק שלם קרן שברה"ר חצי כופר כו': **שכן ישנו בבור.** (ג) שאם היה גדי עמון בשק או במרלוף ונתגלגל ונפל לבור חייב: **מכלים.** פטר בהו את הבור ומכלים דרגל מייתי לה וכדפריש: **מכלים טמונים.** דרגל מייתי לה: **א"ל רב אחא מדפתי לו' מה לניזקין דרגל שכן ישנו ברגל.** תאמר בכופר שאינו ברגל: **מתני' סימא את עין חבירו.** אפי' בשוגג: **גמ' מה לנים ארבעה דברים נא.** דלא שייכי בהו: **אף סימא את עין חבירו.** בשוגג: **גזק אין ארבעה דברים נא.** מחייבי ארבעה דברים אלא או מזיד או קרוב למזיד דומיא דכי יריבון אנשים (שמות כא) להתם כתיב ריפוי ושבת: מנהגי

(ב) [לעיל יט:], (ג) [לקמן לג.], (ד) [נר' היטב פוס' לקמן מב. ד"ה נגיי], (ה) [לקמן מא.], (ו) [לעיל טו. לקמן מח:], (ז) [עי' פוס' לעיל טו. ד"ה הא], (ח) סנהדרין עב. לעיל ג:, (ט) [בסנהדרין איתא בין בשוגג בין ברצון ועיין תוספות יבמות נג: ד"ה הבא], (י) [כוונתו מדלדש המס נקי מדמי ולדות], (יא) עי' לעיל י. פירש פירוש אחר והתוס' הקשו עליו, (יב) עיין רש"א, (יג) רש"א,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלי מק ל"ל פלגא קאמרינן אלי מק קאמר:

גליון הש"ם

גמ' ולא תהא שן ורגל. עי' לקמן דף נה ע"ב פוס' ד"ה התורה: **שם איבעיא** להו רגל. עי' לקמן דף מד ע"א פוס' ד"ה ה"ג בתמתכך: **שם משום דסבר** ליה בריה"נ. עי' לעיל טו. תד"ה הא מני: **תוס'** ד"ה ולא וכו' וי"ל דאי לאו בספו. עיין תוס' דף כג. ע"ב תוד"ה ותהא פרים: **שם** ד"ה **ויהא** כו' **לא מצינן** למילף מיניה כלל. עיין לעיל דף ד ע"א תוספות ד"ה כראי אדם:

רבינו חננאל

ופרקי', כספו שלקרן ולא זולתו. ולא תהא שן ורגל חייבות ברשו' (הרבי') [הניזק]. ופרקי' ישלם תשלומו משמע. ולא תהא קרן חייבת ברשו' הרבי' כלל. ופריק ר' יוחנן אין חצי נזק חלוק. **ויהא אדם חייב בכופר.** ופרקי' עליו ולא על אדם. **ויהא שור חייב בד' דברים,** ופרקי' אמ' קרא איש בעמיתו ולא השור. השור אינו חייב אלא נזק בלבד. **איבעיא להו** רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק והרגתו מהו שתשלם כופר. ת"ש הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת, השור בסקילה ובעליו בין תם ובין מועד משלם כופר שלם, דברי ר' טרפון. ואמרי' כופר שלם בתם לר' טרפון מנא ליה, לאו דסבר לה ר' טרפון כר' יוסי הגלילי דסבר תם משלם חצי כופר, (ודיו) [ודין] ק"ו מרגל, ומה רגל שברשו' הרבי' פטורה מן הכופר ברשו' הניזק משלם נזק שלם, קרן דברשו' הרבי' חצי כופר אינו דין לשלם בחצר הניזק כופר שלם. **ודברי** ר' יוסי הגלילי דתם משלם חצי כופר לא אשכחן בהדיא ודייק' מדבריו בפ' שור שנגח ד' וה' שוורים בעל השור נקי, ר' יוסי הגלילי אומ' נקי מדמי וולדות, מכלל שאם נגח והמית וולתי וולדות חייב, ואי איפשר לחייבו כופר שלם דאם כן היינו מועד והאי בעל השור נקי בתם הוא דכתי'. **ובא רב שימי** ודחא האי סברא דלדברי הכל איכא כופר ברגל, ואמר ר' טרפון מייתי לה בק"ו והכי קאמ', ומה רגל שברשות הרבי' פטורה בנזקין, ברשות הניזק נזק שלם. קרן שברשו' הרבי' חצי נזק, אינו דין שברשו' הניזק כופר שלם. ולא תיפשוט דאיכא כופר ברגל. **יש ספרין** כתו' בהן ולפרוך מה לנזקין שכן ישנו באש. ויש שכתו' בהן מה לנזקין דרגל שכן ישנו בבור, וטעמא חדא בתרויהו, ואנו מפרשין האחת והוא הדין ללשון אחרת. פיר', אם מנזקין דרגל גמר ר' טרפון הכופר יש לדבריו פירכא, מה לנזקין דרגל שהם חייבין ברשו' הניזק נזק שלם שכן אותם הנזקין ישנן בנזק שלם בבור, ואין בבור דין כופר דכתי' ונפל שמה שור, ודרשי' שור ולא אדם, מימר שאם יפול אדם בבור רימות אין על בעל הבור כלום דרחמנא פטריה, וכשם שאין כופר בבור כך אין כופר שלם בקרן ברשו' הניזק. **ואמרי'** מנזקי כלים מייתי לה ר' טרפון והכי קאמ', ומה רגל שברשות הרבי' פטורה בנזקי

מידי כוליה קאמרינן פלגא קאמרינן אמר קרא [1]וחצו את כספו כספו של זה ולא כספו של אחר [2] ולא תהא שן ורגל חייבת ברשות הניזק אלא חצי נזק מק"ו מקרן ומה קרן שברה"ר חייבת ברשות הניזק אינה משלמת אלא חצי נזק שן ורגל שברשות הרבים פטורה אינו דין שברשות הניזק משלם חצי נזק אמר קרא [2]ישלם תשלומין מעליא ולא תהא קרן ברה"ר חייב מק"ו ומה שן ורגל שברשות הניזק נזק שלם ברה"ר פטורה קרן שברשות הניזק חצי נזק אינו דין שברה"ר פטורה אמר רבי יוחנן [ו]אמר קרא יחצון אין חצי נזק חלוק לא ברה"ר ולא ברה"י ויהא אדם חייב בכופר מק"ו ומה שור שאינו חייב בארבעה דברים חייב בכופר אדם שחייב בארבעה דברים אינו דין שיהא חייב בכופר אמר קרא [3]ככל אשר יושת עליו עליו ולא על אדם ויהא שור חייב בארבעה דברים מק"ו ומה אדם שאינו חייב בכופר חייב בארבעה דברים שור שחייב בכופר אינו דין שיהא חייב בארבעה דברים [ז]אמר קרא [4]איש בעמיתו [ח]ולא שור בעמיתו [ט] איבעיא להו רגל [7]שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר מי אמרינן מידי דהוה אקרן קרן כיון דעבד תרי ותלתא זמני אורחיה הוא ומשלם כופר ה"נ לא שנא או דלמא קרן כוונתו להזיק האי אין כוונתו להזיק ת"ש הכנים שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו לבעל הבית ומת השור בסקילה ובעליו בין תם בין מועד משלם כופר שלם דברי ר' טרפון כופר שלם בתם לרבי טרפון מנא ליה לאו [ט] משום דסבר ליה כרבי יוסי הגלילי [ט]דאמר תם משלם [ו]חצי כופר ברה"ר ומייתי לה מק"ו מרגל אלמא [יא]איכא כופר ברגל אמר רב שימי מנהרדעא תנא מניזקין דרגל מייתי לה ולפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן באש מטמון מה לטמון שכן ישנו בבור מכלים מה לכלים שישנן באש מכלים טמונים מה לכלים טמונים שישנן באדם אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל ש"מ א"ל רב אחא מדפתי לרבינא ה"נ מסתברא דאיכא כופר ברגל דאי ס"ד ליכא כופר ברגל ותנא מניזקין דרגל מייתי לה לפרוך מה לניזקין דרגל שכן ישנן ברגל אלא לאו ש"מ מכופר דרגל מייתי לה אלמא איכא כופר ברגל שמע מינה: **מתני'** [יב]אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד [יג]בין ער בין ישן סימא את עין חבירו ושיבר את הכלים [יד]משלם נזק שלם: **גמ'** קתני סימא את עין חבירו דומיא דשיבר את הכלים מה התם נזק אין ארבעה דברים לא [יה]אף סימא את עין חבירו נזק אין ארבעה דברים לא מנא

היכי בעי למילף מקרן שכן חייבת ברשות הרבים: **לאו** משום דסבר לה כרבי יוסי הגלילי. ומ"ת אפי' בלא רבי יוסי הגלילי מק"ו גמר ומה שן ורגל דפטורין ברה"ר חייבין בחצר הניזק כופר שלם קרן לא כ"ש וי"ל דאם היה כופר חלוק מדין נזק מדפטר ברה"ר לא הוה שייך למידן ק"ו: **אלמא איכא כופר ברגל.** והא דפליגי אביי ורבא בפרק שור שנגח ארבעה וחמשה (נקמן דף מא. ושם) ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק דלרבא לא משלם כופר אליבא דההוא תנא איירי ולא משום דסבר רבא הכי

לפטור דנזק שלם מהי תיתי לאו פירכא היא דאי לאו בשדה אחר ממילא חייבת נזק שלם ברשות הרבים בלא קל וחומר: **ולא** תהא שן ורגל בו'. ופ"ת הא אמר כספו של זה ולא כספו של אחר וי"ל דאין למעט מכספו אלא חצי נזק שמשתלם מגופו דכספו של זה חצי נזק מגופו ולא של אחר וכאן אם היה בחצר הניזק חצי נזק הוה משתלם מן העלייה אבל לעיל אי הוי מחייב שן ורגל ברה"ר הוה משתלם מגופו כמו קרן ות"ת היכי גמר הכא מקרן מה לקרן דין הוא שאפילו בחצר הניזק לא משלם אלא חצי נזק שכן אין משתלם מן העלייה ויש לומר לרורות יוכיחו שמשתלם מן העלייה לרב פפא (לעיל ג:) ואין משלם אלא חצי נזק ות"ת אי שן ורגל בחצר הניזק חצי נזק אמאי אילטריך כספו של זה ולא כספו של אחר דהשתא ק"ו דלעיל ליכא [ט] וי"ל דאי לאו כספו הוה שבקינן ק"ו דהכא דמיקל בתשלומין והוה עבדינן קל וחומר דלעיל דמחמיר בתשלומין:

ויהא אדם חייב בכופר. מלא תקנו כופר לנפש רוצח לא נפקא דהכיא (אמר) דאילטריך דלא תשקול מיניה ממונא למפטריה דלאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות דף לז:) והכא איירי שיהרג ושלם כופר כמו השור ומדתנא דבי חזקיה (שם דף לה.) לא נפקא אלא לפטור בשוגג בלא מתכוין [כ] כמו במזיד במתכוין שזה כזה אבל כופר באדם כל זמן דלא אשכחן דפטור בשום מקום [ט] לא מצינן למילף מיניה כלל: **עליו ולא על האדם.** בפרק החובל (לקמן דף פג:) דריש לנפש רוצח אי אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לרשאי אבריס ופריך והאי מבעי ליה דאמר רחמנא לא תעביד ביה תרתי דלא תשקול מיניה ממונא ונקטליה לאו בכופר דהכא אייירי דא"כ הוה ליה לשנויי ההוא מעליו ולא על האדם נפקא אלא אייירי בממון אחר בהדי מיתה וטעי גמרא כדטעי בלאו נערות (כתובות דף לז:) דקבעי גבי דרסה דלא יהיה אסון לא תקנו כופר לנפש רוצח למה לי כלומר דמלא יהיה אסון נפקא אלמא ס"ד דמיירי בממון אחר בהדי מיתה:

אינו דין שחייב בד' דברים. ות"ת מה לאדם שכן מועד מתחילתו וי"ל דמזקי אדם מזקי אדם ליף: **רגל** שדרסה בו'. הוא הדין בשן דמיה דאורחה הוה מלי למבעי אבל בור ואש ממעטה מעליו כמו אדם:

או דלמא קרן כוונתו להזיק. תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא מהאי טעמא דליכא למימר דמקרן בק"ו יליף שאין מועד מתחילתו דהשתא לא שייך למפרך [ט] [כדפריש] במתניתין דאדם יוכיח שמועד מתחילתו ופטור מכופר ועוד

פטור, דמייתו להו מקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. והכי קאמ', ומה רגל שפטורה ברשות הרבים, בכלים טמונין ברשו' הניזק נזק שלם, קרן שברשו' הרבי' חצי כופר ברשות הניזק אינו דין שישלם כופר שלם. איכא למפרך מה לנזקי כלים טמונים שכן ישנן באדם כדתנן אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד בין עיר בין ישן וכו', ואין כופר באדם כדאמרי' לעילא. **ונדחה** הא דרב שמי, ואסק' דר' טרפון מכופר (ורגל) [דרגל] גמר והכי קאמ' ומה רגל שברשו' הרבי' פטורה ברשו' הניזק כופר שלם לדברי הכל, קרן שברשו' הרבי' חצי כופר אינו דין שברשות הניזק כופר שלם. **ואיפשיטה** בעיין דרגל שדרסה על תינוק בחצר הניזק והרגתו כופר שלם. **מתני'. אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד כו'.** שמעינן ממתני' דקתני מי שסימא עין חבירו אינו חייב אלא נזק בלבד ולא ד' דברים, דבשוגג הוא.

(ט) אולי צ"ל וליכא למימר דמה למזיקין שכן ישנם בבור דאפילו כלים גלוים כו'.

עין משפט
נר מצוה

פד א מיי' פ"ו מהלכות מזקי ממון הלכה יג סמג עשין סז:
פה ב מיי' פ"ח מהלכות חובל ומזיק הלכה יח ופ"ו הלכה ח סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסימן שנח סעיף ח:
פו ג מיי' שם פ"ו הלכה ח סמג עשין שם טוש"ע ח"מ סימן שנח סעיף ח:
פז ד מיי' שם פ"ח הל' יח טו סמג שם טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף ג וסעיף י:

תורה אור השלם

1. וְכִי יִגֹּף שׁוֹר אִישׁ אֶת שׁוֹר רֵעֵהוּ וָמֵת וּמָכְרוּ אֶת הַשּׁוֹר הַחַי וְחָצוּ אֶת כַּסְפּוֹ וְגַם אֶת הַמֵּת יֶחֱצוּן: שמות כא לה
2. כִּי יִבְעַר אִישׁ שָׂדֶה אוֹ כֶרֶם וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירוֹ וּבִעֵר בִּשְׂדֵה אַחֵר מֵיטַב שָׂדֵהוּ וּמֵיטַב כַּרְמוֹ יְשַׁלֵּם: שמות כב ד
3. אִם כֹּפֶר יוּשַׁת עָלָיו וְנָתַן פִּדְיֹן נַפְשׁוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר יוּשַׁת עָלָיו: שמות כא ל
4. וְאִישׁ כִּי יִתֵּן מוּם בַּעֲמִיתוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה כֵּן יֵעָשֶׂה לוֹ: ויקרא כד יט

רבינו חננאל (המשך)

כלים ברשות הניזק חייבת בנזק כלים נזק שלם, קרן שברשו' הרבי' חצי כופר ברשו' (הרבי') [הניזק] כופר שלם. ומקשי' תוב, איכא למפרך מה לנזקי כלים שכן ישנן באש ואין כופר באש, וכשם שאין כופר באש בחצר הניזק כך אין כופר שלם בחצר הניזק. וה"מ בתם אבל במועד לא גרע חצר הניזק מרשות הרבי' שחייב כופר שלם. ופרק' מטמון מייתי לה שפטור באש, כדתנן בבור ואין בבור כופר. **אי זה טמון חייב בבור, יש מי שאומר** עובר במעי פרה שאם נפלה פרה מעוברת בבור משלם הפרה ועוברה. **וקשיא והא** קיימא לן דעובר ירך אמו הוא, ולדברי הכל פחות מבן ט' מתכשר בשחיטת אמו, **וכמה ראיות זולתי זו** מוכיחות לדחות זה הפי'. **ויש מי שאומר** הבור עצמו אם הוא טמון כדתנן לא כסהו כראוי ונפל לתוכו שור או חמור ומתחייב, הנה אע"פ שהבור אם הוזק בו שור חייב נזק שלם ואין בו כופר. **ופירק מנזקי כלים טמונים** א) מה לה שהן בבור הכלים גלוים פטור דקיימ' לן שור ולא אדם חמור ולא כלים, טמונים מיבעיא. ובאש נמי כלים טמונים

פח א ב מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
פט ג מיי' פ"ח מהלכות שכנים הלכה ט סמג עשין ל וגלוין סה:
צ ד מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הלכה יד סמג עשין עה:
צא ה מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה יג סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צב ו ז מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צג ח מיי' פ"ו מהל' רוצח הלכה טו:
צד ט מיי' פ"ח מהל' שכנים הלכה ט:
צה י כ מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
צו ל מיי' פ"ח מהלכות שכנים הלכה ט:
צז מ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י:
צח נ מיי' פ"ב מהל' עבדים הלכה יא וע"ש בכ"מ סמג עשין פז טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף לו:
צט ס מיי' פ"ח מהל' חובל ומזיק הלכה טו סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן תכא סעיף י:
ק ע מיי' פי"ג מהלכות שכנים הלכה כא:
קא פ מיי' פ"ו מהלכות רוצח הלכה י:
קב צ מיי' פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע ח"מ סימן שפו סעיף ד:
קג ק מיי' שם הלכה ח ועיין בהשגות ומע"מ טוש"ע שם סעיף ג:
קד ר מיי' פ"ד מהלכות רוצח הלכה ו סמג לאוין קסג:

תורה אור השלם

1. כְּזֹרֶה תִּזְרֶה כְּזוּרָה פֶּצַע תַּחַת פֶּצַע חַבּוּרָה תַּחַת חַבּוּרָה: שמות כא כה
2. וְכִי יַכֶּה אִישׁ אֶת עֵין עַבְדּוֹ אוֹ אֶת עֵין אֲמָתוֹ וְשִׁחֲתָהּ לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ תַּחַת עֵינוֹ: שמות כא כו
3. וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלָט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מַכֵּה נֶפֶשׁ בִּשְׁגָגָה: במדבר לה יא
4. וַאֲשֶׁר לֹא צָדָה וְהָאֱלֹהִים אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׂמְתִּי לְךָ מָקוֹם אֲשֶׁר יָנוּס שָׁמָּה: שמות כא יג

רבינו חננאל

ועלה אמר' מנא הני מילי אמ' חזקי' פצע תחת פצע לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון. ואקשי' האי מיבעי לי שאע"פ שמשלם הנזק חייב גם צער הפצע. ופרק' אם כן היה לכתו' פצע בפצע דדרשינן פצע זה הנזק, בפצע זה הצער שבפצע. והואיל ולא כת' כך, אלא כת' פצע תחת פצע, ש"מ לתת צער במקום נזק, וש"מ לחייב השוגג כמזיד, שלא תאמ' אם אין נזק משלם צער אבל נזק וצער לא, קמ"ל. **אמר רבא היתה אבן מונחת בחיקו ולא הכיר בה (משלם) [מעולם] ועמד ונפלה, לענין נזיקין חייב**, כדאמ' אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד. **ירושׁ'**. אמר ר' יצחק מתניתא כשהיו (אחד) [שניהם] מהן ישנין, אבל אם היה אחד ישן ובא אחר וישן אצלו, הבא לישן הוא המועד. **ולענין ד' דברין פטור**, דכת' והכה איש את רעהו באבן או באגרוף, אבן דומיא דאגרוף מה אגרוף דאית ליה ידיעה אף אבן דאית ליה ידיעה. **נקוט** האי כללא בידך דלא מייחיב בד' דברים אלא בתר ידיעה וכונה. **לענין שבת פטור, מלאכת מחשבת אסרה תורה.** פי' מלאכה שמחשב עליה לעשותה. **לענין גלות פטור**, דכתיב מכה נפש בשגגה, מכלל דהויא ליה ידיעה, והא לא הוה ליה ידיעה בה מעולם. **לענין עבד**, כגון דנפלה אבן זו מחיקו ושיברה שן עבדו או סימת עינו, לתנא קמא יצא לחירות, לר"ש ב"ג כיון דלא נתכוון למזיד ולא מתכפר לו בגלות. **לענין שבת פטור**, דבענן עקירה והנחה בכוונה. **לענין עבד חלוקת ר"ש ב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק ד' וזרק ח' כו'**, פשוטה היא, ופירושא בשבת פרק הזורק. **ואמ' רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור, מנא תבירא תבר.** כלומ' ואפי' לא שיברו, בחיבוטו בקרקע היה ודאי נשבר. וכן אם זרק כלי מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות וקדם וסילקן כגון שהיו קשורין בחבל והיה ראש החבל בידו בראש הגג ומשך החבל ונמשכו הכרים ונפל הכלי ונשבר פטור הזורק מפסק פסיק גירי. **ואמ' רבא זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקיבלו בסייף חלוקת ר' יהודה בן בתירה ורבנן, דתניא הכוהו י' בני אדם כו'**. לרבנן הזורקו והמקבלו בסייף שניהן פטורין, הזורק מפני שלא הרג, המקבלו בסייף, אדם מת קיבל.

האי מיבעי ליה ליתן צער במקום נזק. וריפוי ושבת ובושת כולהו מצער ילפינן דחייב במקום נזק כדמשמע בהחובל (לקמן דף פה.) דאמר תנא וכולן חייבין בתשלומין במקום נזק מנהני מילי אמר רב זביד משמיה דרבא אמר קרא פצע תחת פצע כו' משמע דכולהו ילפינן מצער ולרב פפא דאמר התם אמר קרא ורפא ירפא ליתן ריפוי במקום נזק כולהו ילפינן מריפוי וא"ת דהכא משמע דצער שלא במקום נזק פשוט טפי דאיצטריך קרא לצער במקום נזק ובפרקי החובל (שם:) משמע דיפא דאמר צער שלא במקום נזק דמשלם מאן תנא וי"ל דשלא במקום נזק דלקמן היינו במקום שלא עשה רושם כדקתני כוותו על פריניו וצער שלא במקום נזק דהכא היינו על בשרו שניכר ריטומו ולא אפחתיה מכספיה וצער במקום נזק דהכא כגון קיטע ידו ושיבר רגלו דאפחתיה מכספיה דההוא לא שמעינן ליה לא מחבורה ולא מכויה:

ש"מ תרתי. וא"ת לעיל אמרינן שימת עינו של חבירו בשוגג או באונס נזק אין ד' דברים לא צער נמי ליחייב דבההוא קרא דמרבינן נזק כתיב נמי צער וי"ל דכל מה דמרבינן למיפטר שוגג פטרינן ולכך מוקמינן דהתי קרא דמרבה שוגג דוקא בנזק דחיירי ביה עיקר קרא ולא בצער:

לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן. תימה דבפ"ק דקדושין (דף כד: ושם ד"ה מיבעי) מוקמי רבנן התי ושחתה להושיט ידו במעי שפחה וסימא עובר שבמעיה דפטור משום שלא נתכוון לעין וה"נ לא נתכוון וי"ל דלא פטורוהו רבנן אלא היכא דלא נתכוון לעין וגם נתכוון לטובתו של עבד כי התם אבל נתכוון לעין אע"פ שנתכוון לטובתו או לא נתכוון לטובתו אע"ג דלא נתכוון לעין לא:

בשוגגה מכלל דה"ל ידיעה. משום דגבי גלות כתיב טובא בשגגה דריש לה דהא גבי אבל אע"ג דכתיב ביה בשגגה לא חיישינן להיתה לו ידיעה ומהאי טעמא נמי ממעטינן כרים אלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אלא) אומר מותר מבשגגה לגבי גלות אע"ג דגבי שבת וע"ז כתיב בשגגה ומחייבינן אומר מותר בפרק כלל גדול (שבת דף סח: ושם) **נתכוין** לזרוק שתים וזרק **ארבע** כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שבת תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק קפק אכל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון ראשון פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא לדייה דריש בגלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר ומהאי קרא הוה פטורינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בגלא אינה הדפו פרט לשוגג בגלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא לזה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא לזה דכתיב ברים ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בגד זה שלא נתכוין לגד הנרגא וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבגלא לדייה נקט בריש נתכוין לזרוק בגד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך בגלו הן הגולין מ מבשגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו או נתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם מ זה בגד זה א"ע כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ברים אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק מ: **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יח:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דבפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רש"י אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי ברים הגוזל קמא (לקמן דף צא.) ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק תינוק מראש כו'.** לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.):

כגון כוותו בשפוד על לפרנו דלא אפחתיה מכספיה ולהך דרשה תימא דלא ליה בהחובל: **לענין נזקין חייב.** דהא אפקינן שוגג כמזיד ואונס כרצון: **מלאכה מחשבת אסרה תורה.** שנתכוין לעשות מלאכה אלא כסבור שהיום חול או סבור שמלאכה זו מותרת. וכל הני דאמרינן הכא לא נתכוונו לעשות המלאכה הלכך פטור: **לענין גלות.** כגון אם נפלה על האדם ומת: **פטור.** דגבי גלות כתיב מכה נפש בשגגה (במדבר לה) ולא מיקרי שגגה אלא היכא דה"ל ידיעה מעיקרא וזה לא הכיר בה מעולם: **לענין עבד.** אם נפלה על עבדו וסימאה עינו פלוגתא דרשב"ג ורבנן: **לענין ד' דברים פטור.** דאע"ג דהכיר בה הוא שכחה שוגג ולא פשיעה: **לענין שבת פטור.** ואע"ג דמקריא שגגה לענין גלות פטור בשבת דבעינן מלאכה מחשבת שנתכוין לעשות מלאכה וכסבור שהיום חול וזה לא נתכוין: **לזרוק שתים וכו'.** לענין שבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן: **לענין גלות.** חייב דכתיב ואשר לא לזה ולזה ושמתי לך מקום וגו' פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שאינו בתורת וכי יזיד איש וגו') אלא בתורת ושמתי לך מקום וגו'. ליטנא אחרינא ואשר לא לזה פרט למתכוין כו' דפטור מגלות דהכי משמע אלא לזה אלא נתכוין לגדל ולזרוק אללו יונס פרט לזה שלזה: **אם אמר כל מקום שתרצה תנוח.** חייב שהרי יש כאן מלאכת מחשבת דזרק ארבע אבל נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע אפילו אמר כל מקום שתרצה תנוח פטור שעיקר מחשבתו אינה למלאכה: **וזרק.** בעל הכלי כלי מראש הגג: **פטור.** זה ששברו במקל קודם שבירתה שהרי קופה ליסבר: **וזרק.** מזיק כלים מראש הגג והיו תחתיו כרים וכסתות כו': **פטור.** שהרי מזריקתו אין סופו ליסבר עד שינטלו הכרים וזה שנטל הכרים ואפילו הזורק עצמו נטלן פטור דגרמא בניזקין הוי:

פטורין

מנהני מילי. דנזק חייב אפילו שוגג: **פצע תחת פצע.** קרא יתירא הוא להך דרשה דהא כתיב[ב] כי יתן אוש בעמיתו כאשר עשה וגו' וכויה וחבורה דרשינן בהחובל (לקמן דף פד:): **במקום נזק.** דאפי' היכא דאיכא נזק משלם נמי צער דלא תימא צער

מנא הני מילי אמר חזקיה וכן תנא דבי חזקיה אמר קרא [1]פצע תחת פצע [6]לחייבו על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון האי מבעי ליה ליתן צער במקום נזק א"כ לכתוב קרא פצע בפצע מאי תחת פצע ש"מ תרתי אמר רבה היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה [א]לענין נזקין חייב [ב]לענין ארבעה דברים פטור [ג]לענין שבת [ד]מלאכת מחשבת אסרה תורה [ה]לענין גלות פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן דתניא[ו] [ה]הרי שהיה רבו רופא ואמר לו כחול עיני וסימאה חתור לי שיני והפילה שיחק באדון ויצא לחרות רשב"ג אומר [2]ושיחתה עד שיתכוין לשחתה הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה [ו]לענין נזקין חייב [ז]לענין ד' דברים פטור [ח]לענין גלות חייב דאמר קרא [3]בשגגה מכלל דהוה ליה ידיעה והא הויא ליה ידיעה לענין שבת [ט]פטור לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן [י]נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע [יא]לענין נזקין חייב [יב]לענין ד' דברים פטור [יג]לענין שבת מלאכת מחשבת בעינן לענין גלות [4]אשר לא צדה אמר רחמנא [יד]פרט לנתכוין לזרוק שתים וזרק ד' לענין עבד [טו]פלוגתא דרשב"ג ורבנן נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה [טז]לענין נזקין חייב לענין ד' דברים פטור לענין שבת [יז]באומר [יח]כל מקום שתרצה תנוח אין אי לא לא [יט]לענין גלות אשר לא צדה פרט לנתכוין לזרוק ארבע וזרק שמנה לענין עבד פלוגתא דרשב"ג ורבנן [כ]ואמר רבה [כא]זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור מאי טעמא מנא תבירא תבר ואמר רבה [כב]זרק כלי מראש הגג [כג] והיו תחתיו כרים או כסתות בא אחר וסלקן או קדם [כד] וסלקן פטור מאי טעמא בעידנא דשדייה פסוקי מפסקי גיריה ואמר רבה זרק תינוק מראש הגג ובא אחר וקבלו בסייף פלוגתא דר' יהודה בן בתירא ורבנן [כה]דתניא [כו]הכוהו עשרה בני אדם בעשרה מקלות בין בבת אחת בין בזה אחר זה כולן

פטורין

נתכוין לזרוק שתים וזרק **ארבע** כו'. לענין שבת פטור ואפילו לאביי דמחייב בפרק כלל גדול (שבת דף עג.) היינו נתכוין לזרוק שתים ונמצאו ארבע דומיא דנתכוין לחתוך התלוש וחתך את המחובר דהיינו שבת תלוש ונמצא מחובר דאי נתכוין לזה וחתך זה היינו מתעסק כדמוכח בפרק קפק אכל (כריתות דף יט:):

פרט למתכוין לזרוק כו'. לשון ראשון פי' בקונטרס פרט למתכוין לזרוק ג' וזרק ארבע דלא הוי בכלל כי יזיד וטפי הוה ניחא לפרש דלא הוי בכלל מכה איש ומת דהוי לעיל מינה מלפרש כי יזיד דהוי בתריה וא"ת אמאי איצטריך לחייב גלות נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע דמהיכא ס"ד דפטור דלפטור ממיתה ודאי לא אתיא דפשיטא דשוגג פטור ממיתה וי"ל דמבלא לדייה דריש בגלו הן הגולין (מכות דף ז: ושם ד"ה אשר) פרט למתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר ומהאי קרא הוה פטורינן אפי' נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע ולפירוש אחרון שפירש בקונטרס שפטור מגלות קשה קצת דבפרק אלו הן הגולין אמר אם בפתע בגלא אינה הדפו פרט לשוגג בגלא לדייה פרט לנתכוין לזרוק בגד זה והלכה לגד אחר ואשר לא לזה פרט למתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע והשתא מאשר לא לזה דכתיב ברים ואלה המשפטים הוה ליה למעוטי ההוא דדמי טפי לפטור כגון נתכוין לזרוק בגד זה שלא נתכוין לגד הנרגא וי"ל משום דהתחיל התנא לדרוש קרא דבגלא לדייה נקט בריש נתכוין לזרוק בגד זה דרולה להזכיר הפשוט תחילה וא"ת אמאי איצטריך בגלו הן הגולין מ מבשגגה לפטור נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם ע"כ היינו או נתכוין לזרוק בגד זה וזרק בגד אחר או נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע וי"ל דהתם איצטריך כגון שהיו הבהמה והאדם מ זה בגד זה א"ע כסבור בהמה ונמצא אדם ותימה דהא פליגי רבי ורבנן בנשמט הברזל מקתו ומן העץ המתבקע דמר מחייב בהאי ברים אלו הן הגולין אמאי חייב והא הוי כמו נתכוין לזרוק שתים וזרק ארבע שנתכוין לבקע עצים שלפניו והלך למרחוק מ: **ואמר** רבה זרק כלי מראש הגג. רבה גרסינן דרבא מספקא ליה לעיל (דף יח:) אי בתר מעיקרא אזלינן אי לא וקאמר דבפשוט מרבה שהוא רבו:

קדם וסילקו. פירש רש"י אלפס דרבה לטעמיה דלית ליה דינא דגרמי ברים הגוזל קמא (לקמן דף צא.) ולר"י נראה דהא גרמא בניזקין הוא ופטור לכולי עלמא: **זרק תינוק מראש כו'.** לא דמי להרג טריפה דפטור לכולי עלמא באלו הן הנשרפין (סנהדרין דף עח.):

כגש

גליון הש"ם

גמ' לענין גלות חייב. עיין לקמן דף לב ע"ב תוס' ד"ה מאן: **שם** והיו תחתיו כרים. עיין לקמן דף לג ע"א תוס' ד"ה והוליא: **שם** וסלקן **פטור**. עי' סנהדרין עז ע"א תד"ה סוף:

מוסף רש"י

ליתן צער במקום נזק. ואע"פ שיש שם תשלומי המזק משלם אף הצער (לקמן פד.) שאע"פ שנותן לו דמי ידו אין פוטרים אותו מן הצער לומר הואיל וקצה ידו יש עליו לחתכה בכלל מה שילקה, אלא אומרים יש לו לחתכה בשם שאינו מצטער כל כך, וחז מתכה בנכחל ולינרו (שמות כא כה). **מלאכת מחשבת אסרה תורה.** שנמכרה פרשת שבת למלאכת המשכן בויקהל, והתם מלאכת מחשבת כתיב (ביצה יג:) ומלאכת מחשבת שהעשה אותה מתכוין למלאכה גמורה אלא ששגג בשבת או סבור שמלאכה זו מותרת (זבחים מז. וכני"ל חגיגה י:) שחטא לעשות זאת (סנהדרין שב:) שחטא ומתכוין למלאכה זו עצמה (כריתות יט:). **חתור לי שיני.** לנקרה ולגרר סביב מושבה (קדושין כד:). **אשר לא צדה,** שלא נתכוין לזרוק בגלו וכמתוך לו אלא למקום שזרק, אבל לא היה יודע שיש שם אדם, **פרט** למתכוין לזרוק **שתים** וזרק **ארבע**. וכן לזרוק ארבע וחרק שמונה (מכות ז: ובהגהות ר"ב רנשבורג הגיה: וזרק שתים, עי"ש). **באומר כל מקום שתרצה תנוח.** וכיון דלא אילכפת ליה הויא ליה קיום מחשבה בתרוייהו (שבת צז:). **ושברו במקל.** קודם שנפ, **פטור.** המשבכו ומחיב הזורק (לעיל יז:).

רבינו חננאל (המשך)

פטור. ותניא הרי שהיה רבו רופא ואמ' לו כחול לי עני וסימאה כו'. **הכיר בה ושכחה ועמד ונפלה**, נזקין חייב, ואפי' אנוס. **לעניין ד' דברים פטור**, כדאמרי'. **לעניין גלות חייב**, דהא הות ליה ידיעה. **לעניין שבת פטור**, דכל מלאכה הנעשת שלא במחשבתו פטור עליה. **לעניין עבד חלוקת ר"ש ב"ג ורבנן. נתכוון לזרוק שתים וזרק ד'**, והזיק חייב. אבל בד' דברים פטור, דהא לא נתכוון. **לעניין גלות ואשר לא צדה פרט למתכוון לזרוק ב' וזרק ד'**, דקרוב